

UN ROMAN INCITANT: „NOAPTEA SFÂNTULUI ANDREI” DE ION VICOL

Dr. hab. Ion CIOCANU
Institutul de Filologie al AȘM

AN EXCITING NOVEL «ST. ANDREW'S
NIGHT» BY ION VICOL

Summary. The author of the study thoroughly examines the narrative method through which Ion Vicol retraces the Apostle Andrei's involvement in the cruel wars between Dacians and Romans and their Christianization. The main focus of the novelist certainly refers to the brave messenger sent by Jesus Christ, who stoically endures the endless deprivation, hardship, indignities from those who would not accept the new faith, but who however carries out his mission. Other memorable characters of the novel are Dacian King Decebal, the roman Emperor Trajan, the generals and soldiers from both armies, including the women participating in the action evoked by the writer. The narration tends to represent a whole epic, whose achievement has called for serious research in archives, churches, monasteries, and the use of legends and popular beliefs about the life and work of the Apostle Andrei, who became himself a legend in the memory of the Romanian people.

Keywords: Apostle, Dacian, novel, war, Christianization, legend, narration.

Rezumat: Autorul studiului analizează amănunțit și convingător modalitatea narativă prin care Ion Vicol reconstituie implicarea Sfântului Apostol Andrei în desfășurarea cruntelor războaie dintre daci și romani și în creștinarea acestora. În centrul atenției romancierului se află, bineînțeles, bravul trimis al lui Iisus Hristos, care îndură cu stoicism nenumărate lipsuri, greutăți, înjosiri din partea celor ce nu împărtășeau credința nouă, dar până la urmă îndeplinește misiunea. Alte personaje memorabile ale romanului sunt regele dac Decebal, împăratul roman Traian, generali și ostași din ambele armate, inclusiv femei participante la acțiunile evocate de scriitor. Narațiunea tinde să reprezinte o întreagă epopee, a cărei realizare a necesitat cercetări serioase în arhive, biserici, mănăstiri, folosirea legendelor și credințelor populare despre viața și activitatea Sfântului Apostol Andrei, devenit el însuși o legendă în memoria poporului român.

Cuvinte-cheie: Apostol, dac, roman, război, creștinare, legendă, narațiune.

Apărut în 2006 în editura chișinăuiană „Orfeu”, romanul *Noaptea Sfântului Andrei* de Ion Vicol a fost mediatizat foarte sumar și neconcludent. În orice caz, în Republica Moldova el nu s-a învrednicit de cel puțin o cronică a vreunui cercetător literar serios. Desigur, nu lăsăm fără atenție postfața-prezentare elogioasă semnată de regretatul profesor bucureștean Ion Rotaru. Totuși, cartea n-a fost analizată amănunțit și concret de exegeți prestigioși care să-i fi dat o apreciere bine argumentată, găsindu-i locul meritat în ierarhia imaginară a romanelor post totalitare.

În ceea ce ne privește, credem că Ion Vicol și-a asumat o sarcină pe potrivă unei întregi echipe de specialiști în domeniile religiei și istoriei și ne asociem opiniei că el a realizat-o, aflându-se „pe terenul „revelației” divine, care i-ar fi fost insuflată de duhovnicul său, arhierul gălățean, pe „mit”, pe „legendă”, pe „sfânta tradiție” (Ion Rotaru, *Ion Vicol și resuscitarea ortodoxismului românesc*. În cartea: Ion Vicol, „Noaptea Sfântului Andrei”, Chișinău, 2006, p. III).

Mai deslușit despre contribuția Preasfințitului Casian, episcopul Galațiului și al Dunării de Jos, la proiectul, apoi și la scrierea epopeii de care autorul acesteia nu se simțea vrednic s-o închipuie, vorbește însuși Ion Vicol în prefața romanului. Aici sunt evocate „nenumărate frământări” și „cercetări îndelungate în bibliotecile bisericilor și mănăstirilor”, în urma cărora autorul aflase că „Mântuitorul îl trimise pe Andrei în Dacia cu misiunea de a lua în mâinile sale hăturile războiului dintre daci și romani și a pune temelia celui dintâi popor creștin, născut din dacii cei mai drepti și mai viteji din lume și din romanii ajunși la cea mai înaltă civilizație de pe Terra, care să trăiască după Legea Nouă, de unde Evanghelia lui Iisus să se răspândească pe tot pământul”. Mai aflase Ion Vicol că „Andrei, ca sol al lui Hristos, avea două prerogative deosebite, în cuvânt și în faptă, că orice slovă rostită și orice lucru înfăptuit de el aveau aceeași putere ca și cele rostite și făptuite de Iisus. Mai știam că, precum Tatăl Ceresc îi dăduse Fiului, trimis pe pământ, întreaga Sa putere, tot așa Fiul le dăduse Ucenicilor Săi, trimiși să propovăduiască Mântuirea oamenilor și Împărăția Cerurilor, toată puterea Sa...” (*Ibidem*, p. IV).

În prefața intitulată *Scaunul de spovadă*, Ion Vicol înșiră și alte fapte, întâmplări reale și imaginare, intuite, a căror asimilare e în măsură să ne permită o înțelegere plauzibilă a romanului său. Mai aflând că pe baza acestui roman scriitorul Ion Vicol și compozitorul Teodor Zgureanu au realizat un oratoriu, am decis să începem o analiză literară a acestei lucrări

temerare. *Literară*, subliniem, deci luând în discuție preponderent modul de a nara și de a descrie, preconizat de autor.

Zicem „a nara și a descrie” în intenția de a aborda o temă filologic-științifică în sensul că romanul nu face abatere de la regula generală a epicii de calitate, întemeiată pe scriitura concretă, plastică, alimentând iluzia că acțiunea romanescă se derulează, ca aieva, în fața cititorului, angajându-l într-un fel și pe acesta, ca și cum obligându-l să simtă, să vadă, să înțeleagă și să trăiască sentimentele și gândurile personajelor, să adere ori, dimpotrivă, să se împotrivească acestora. Nu e vorba că romanul n-ar admite în principiu discursul publicistic al autorului, însă chiar și abaterile lirice ori publicistice ale romancierului e normal să fie bine „sudate” pe o intuiție sigură a desfășurării faptelor și evenimentelor supuse evocării artistice, totul fiind imaginat de narator ca și cum s-ar întâmpla sub ochii cititorului, mai savant spus – pe o analiză sociopsihologică serioasă, generatoare de impresie vie, „palpabilă”. E bine să vedem personajele ca pe niște convorbitori ai noștri, prieteni ori dușmani, cu care ne înțelegem de minune ori cu care avem disensiuni de tot felul și ni-i câștigăm ca dușmani (în sens spiritual, bineînțeles). Și ne simțim obligați să începem prin a răspunde la întrebarea: cum apare, cum persistă în atenția noastră, cum rămâne și după încheierea lecturii romanului *Noaptea Sfântului Andrei* primul personaj cu care ne întâlnim în paginile lui, regele Daciei, Decebal?

Întrebarea se umple de sens în contextul adevărului că autorul evocă fapte consumate demult și parcă ar fi îndreptățit să nareze oarecum liber niște istorii întinse, dezordonate etc. Arta literară presupune o înfățișare concretă, „palpabilă” a acțiunilor personajelor ca și cum acestea s-ar desfășura în fața cititorului de azi, în toate amănunțele lor de origine. Prin urmare, să-l vedem pe viteazul, neînfricatul Decebal.

Pe un timp cumplit („Trecuseră abia câteva ore de când răbufnise vijelia și toate drumurile erau troienite, încât bieții călători întârziați, care nu vedeau nici în cer, nici în pământ, auzind mugetul înfiorător al munților, își pierduseră orice speranță de a mai ajunge la adăpost”), „Decebal, viteazul rege al dacilor..., făcu drum lung, inspectând cetățile din partea de asfințit a țării, asistă la exercițiile de luptă ale garnizoanelor și se interesă de pregătirea fizică și morală a recruților din acea toamnă” și „fusese într-atât de mulțumit de tinerii săi oșteni, încât nu se despărți de ei până târziu, luând și el parte la întrecerile de călărie, la aruncarea suliței, la tragerea cu arcul...” și „vrăjit de șuieratul sălbatic al viforărilor, ... adormi mai liniștit ca oricând”. Însă noaptea târ-

ziu fu trezit de sosirea lui Pater, omul său de taină în capitala lumii, Roma, cu știrea intuită demult, dar pe care nu dorise s-o audă niciodată: „– Mărite Rege, Roma nu ne mai este vasală... Traian și-a anunțat cu câteva zile în urmă Senatul că a rupt Tratatul de pace încheiat de către Domițian cu noi, că nu ne mai plătește tribut, că nu ne mai dă arme, mașini de război și meșteri pentru cetăți. Și s-a lăudat că a isprăvit pregătirile pentru războiul cu Dacia...”. Decebal se văzu nevoit să se întrebe cine fusese mai norocos în acea zi: „Pater, care ajunsese în capitala dacilor, fără ca viscolul să-l prefacă într-o stană de gheață, ori el, care aflase despre războiul pe care i-l declarase Roma și se putea pregăti din timp pentru a-și apăra țara, fără să fie atacat prin surprindere?”

Informația culeasă din diverse izvoare de prin bibliotecile bisericilor și mănăstirilor, dublată – evident – de o intuiție binevenită a lucrurilor, îi permite scriitorului să le prezinte în mod plastic și credibil. Bazându-ne pe impresia creată de lectura întregului roman, adăugăm aici că majoritatea episoadelor, dialogurilor, monologurilor produc asupra noastră aceeași influență a unui text bine redactat și convingător. De altfel, ne propunem să demonstrăm acest adevăr, în consens cu intenția noastră magistrală de a cerceta relația dintre investigația sociopsihologică și reflecția discursivă în operele analizate. Ion Vicol are darul de a prezenta oamenii și faptele acestora în mod concret, prin tablouri și situații vii, incitante și grăitoare prin ele însele, ci nu prin discurs pur verbal, publicistic, retoric. Ne face plăcere să începem dezvăluirea critico-literară a unui atare adevăr prin referințe nemijlocite la portretul fizic și moral al lui Decebal: „De statură mijlocie, lat în spate, bine înfipt pe picioare, regele Daciei părea o statuie de granit, cioplită în stâncă, pe care vestea războiului declarat de Roma nu-l înfricoșă, acceptând cu semeție destinul pe care i-l hărăziseră zeii” și „chiar dacă vestea războiului abia îi sosise, mintea îi era într-o luptă aprigă cu dușmanul: chipul voinic și osos, fruntea lată, arcuită, nasul lung ca de uliu, gura mare cu buzele pline, ochii adânci ce-i scăpărau scânteii, întreaga făptură îi era pregătită de a-și ridica neamul la luptă, de a înfrânge dușmanul, de a-și apăra libertatea”.

Comparația lui Decebal cu „vulturii de pe crestele munților, când descoperă dușmanul în apropierea cuibului”, apare în fața noastră ca foarte potrivită în contextul adresării lui către dușmanul nevăzut: „– Nu, Traiane, cu noi n-o să-ți meargă! Noi știm să luptăm, n-ai să ne supui niciodată!” Decebal era sigur că „micul lui popor dac, dârz și viteaz, cum nu mai era altul în lume, avea să le taie romanilor pofta de a-i mai supune... Cheazășie le era întreaga istorie,

faptele mărețe ale strămoșilor care în atâtea rânduri îi făcuseră pe romani una cu pământul: Burebista, Deceneu, Comosicus, Scorylo, Duras-Diurpaneu!”.

Decebal se considera dator să înmulțească faptele de vitejie ale înaintașilor „cu atât mai mult cu cât, la naștere, ursitoarele îi prevestiseră că nu va ajunge un rege clientar ca vecinii săi lași și fricoși, ci un rege temerar, neînfricat, care va învinge Roma, înfrângând toți împărații și ajungând stăpânul lumii”.

De la un episod la altul al narațiunii ne simțim antrenați de nădejde într-o atmosferă totalmente eroică, specifică epocii în care se desfășoară acțiunea romanului, de exemplu – într-o confruntare a dacilor de sub conducerea lui Decebal (după Diurpaneu) cu romanii lui Domițian. Acesta din urmă „se credea atât de puternic încât privea la daci ca la niște copii” și le propuse (dacilor) „să se astâmpere și îi aminti despre tratatul de pace dintre ei”. Or, Decebal „la începutul iernii trecu cu oștile peste Danubius, atacă legiunile din Moezia și le nimici. Apoi își continuă drumul până în capitala provinciei, Naissus, încercui pe timp de noapte garnizoana de aici, făcând mii de victime, și ucise pe guvernatorul Oppius Sabinus. Iar după ce-i încărcă comorile, se întoarse acasă, fiind întâmpinat cu urale de întreaga țară”.

Deosebit de inspirată ni s-a părut o acțiune a lui Decebal (pe care ulterior am citit-o într-o operă despre Ștefan cel Mare) concludentă sub aspectul agerimii minții sale: „El le porunci ostașilor să rețeze copacii din pădurea de alături, apoi îi trimise să dezbrace de cojoace camarazii căzuți în luptă și să îmbrace cu ele trunchiurile tăiate, punându-le alături și câte o suliță. Iar a doua zi, când răsări soarele, le porunci acestora să sune din trâmbițe și să bată tobele cât mai tare. Auzind zgomotul din tabăra inamică, Cornelius Fuscus ieși din cort și, când văzu în depărtare mulțimea de sulițe ce străluceau la soare, crezu că o oaste numeroasă sosise în ajutorul dacilor și, temându-se de înfrângere, porunci legiunilor sale să se retragă. Decebal atât așteptase și se avântă pe urmele lui ca o furtună. În cursa pe care i-o întinsese, generalul Cornelius Fuscus își găsi moartea împreună cu oastea sa, iar Decebal puse mâna pe stindardele, mașinile de război și mii de captivi, începându-și domnia cu o biruință răsunătoare.”

Ion Vicol prezintă succint și, totodată, destul de atrăgător celelalte personaje din tabăra dacilor. De exemplu, Diegis, fratele lui Decebal, „era un bărbat înalt și voinic, cu ochii mari și blânzi, cu chipul înțelept de proroc. Șchiopăta puțin de piciorul drept și se sprijinea într-un baston ușor, cu măciucă de aur. Deși avea corpul athletic, bine dezvoltat, însă din cauza beteșugului de la picior nu putuse face carieră

militară și fusese dat de mic la învățătură, studiind în școli înalte și ajungând un diplomat iscusit, de care Decebal nu se despărțea o clipă când avea de încheiat tratate și alianțe cu vecinii”.

Succint și impresionant este portretul surorii lui Decebal, prințesa Sarmis, „încă o copilă, care studiasse în capitala lumii artele și poezia... Era înaltă, suplă, cu părul bogat, de culoarea spicelor, ce-i cădea pe spate, cu ochii albaștri ca seninul cerului și cu un zâmbet de zeiță”.

Încalcăm în chip conștient ordinea în care e ordonat textul romanului, ca să informăm cititorii despre oponentii dacilor, romanii, de asemenea străbuni ai neamului nostru, nelipsiți – nici ei – de virtuți militare și nu numai militare. Iată-l pe Traian apărut în fața cetății, „înalt, bine făcut, voinic, un adevărat Hercule, cu ochii vioi, scăpărători”; despre el soldații „auziseră legende, părea turnat pe armăsarul său alb”. El „începu pregătirile pentru campania împotriva Daciei încă de pe când se afla în fruntea oștilor de pe Rin și fusese proclamat succesul al împăratului Nerva. Atunci, aflând că fusese ales stăpân al imperiului, el nu alergă la Roma pentru a sărbători urcarea pe tron, ci, cunoscând starea economică dezastruoasă a imperiului, adresă Senatului două scrisori: în prima el ruga să-i acorde defunctului Nerva apoteoză și calitatea de Divinus și trecerea lui în rândurile zeilor, iar în cea de a doua ruga Senatul să-și asume administrarea Romei până la întoarcerea sa în Capitolium.

Gândindu-se la viitorul imperiului, el plecă însoțit de o echipă numeroasă de ingineri și constructori spre fluviul Danubius, la frontiera de răsărit a țării, unde începea regatul dacilor, cu care se aflau în conflict și unde în curând își chemă și augusta sa familie – soția Pompeia Plotina și fiica Drosida.

La Danubius, Traian se reținuse aproape un an, timp în care studiasse amănunțit posibilitățile începerii unei campanii militare împotriva dacilor, întărind malul drept al fluviului prin construcții de castre, șanțuri, valuri de pământ, turnuri de pază și schițând viitoarele acțiuni de luptă împotriva barbarilor.

Și abia când fusese sigur că Roma nu mai era amenințată de niciun pericol în această parte a lumii, se întoarse la Roma, intrând în ea pe jos în entuziasmul și aclamațiile maselor care ieșiseră să-și întâmpine suveranul”.

Împăratul Traian apare în fața noastră și ca un orator priceput... N-o să cităm aici exemple concrete, pentru că e timpul să purcedem la dezvăluirea modalității prin care-l prezintă Ion Vicol pe protagonistul numărul unu al scrierii sale – Sfântul Andrei.

După ce se întorseseră în patrie Decebal și ai

săi, „tot la începutul acelei primăveri, la Tomis mai ancoră o corabie, mică și neobservată, sub pavilion peloponez, cu care sosiră doar câțiva călători săraci și neînsemnați. Ultimul dintre pelerinii coborâți de pe ea fusese un preot bătrân, înalt și uscat, cu chipul osos, pletele dalbe și barba până în piept, purtând o mantie ușoară de culoare albastră și un toiag lung și noduros, cu cruce în capăt, asemenea lui Moise...”

În drum spre cetatea din apropiere ar fi trebuit să se asigure să nu fie jefuit de hoți, dar pe el, „om pașnic și crezător în bine, care nu se certase cu nimeni în viață, apropierea nopții nu-l sperie. Și își continuă încet și liniștit drumul, cu atât mai mult cu cât nu avea asupra sa nici bani, nici desagi cu merinde, căci Învățătorul, înainte de a-și trimite ucenicii în lume, le zise:

– Să nu luați cu voi nimic la drum: nici traistă, nici pâine, nici bani, nici două haine. În orice casă veți intra, mai întâi să ziceți: „Pace casei acesteia” și în aceeași casă să rămâneți mâncând și bând, căci vrednic este lucrătorul de plata sa”.

Chiar în prima cetate în care se oprise, Halmiris, din Sciția Minor, se împrieteni cu pescarii și le vorbi despre nașterea lui Iisus, Fiul lui Dumnezeu, despre minunile pe care le săvârșise cât fusese în lume; oamenii îl ascultară cu luare aminte, punându-i o mulțime de întrebări, căci voiau să afle cât mai multe despre Noul Legământ pe care Mântuitorul îl adusese pe pământ. Drept urmare „auzind despre peregrinul care le vorbea oamenilor despre Fiul lui Dumnezeu, care ar fi murit, apoi ar fi înviat, și despre Zamolxe, zeul neamului lor, dregătorii cetății se temură ca acesta să nu tulbure liniștea urbei și, după ce îl prinseră și îl snopiră în bățai, îl izgoniră”.

Or, „călătorul nu se sperie de caznele la care fusese supus și nu-și părăsi învățaceii. El își găsi adăpost în cetățile vecine: Histria, Dionisopolis, Gallatis, în care predică cu o patimă și mai mare Evanghelia lui Iisus”.

Bineînțeles, „preoții idolești, credincioși lui Zamolxe, care îl urau de moarte pe Dumnezeul cel adevărat, – după ce-l schingiuiră cu harapnicele, îl goniră în cele patru vânturi”.

Apoi „nici în Olbia, nici în Tyras, nici în celelalte cetăți unde se pripăși nu putuse zăbovi mai multe zile. Fusese însă de ajuns ca sămânța aruncată să prindă rădăcini, căci Duhul Sfânt care îl însoțea făcea ca vorbele să-i fie crezute, faptele să-i fie primite, iar minunile înfăptuite să-l primească pe Mântuitor în suflet”. Și, în genere, „de când ajunse pe aceste plaiuri, își urmă întru totul Învățătorul, suferind cu răbdare lipsuri, batjocuri, torturi, prigoane. Căci Mântuitorul, cât trăise printre ei, îi preîntâmpinase:

– De vă va urî pe voi lumea, gândiți-vă că mai întâi M-a urî pe mine; dacă M-a prigonit pe mine, și pe voi vă va prigoni. Dacă au păzit cuvântul Meu, și pe al vostru îl vor păzi”.

Și iată că la intrarea într-o cetate bătrânul simți că „o putere nebănuită îi umplu inima”. În mahalaua pescarilor oamenii simpli îl primiră cu inima deschisă și-i ascultară vorba despre nașterea și puterea lui Zisul Hristos. Dar Marele Preot al cetății și o mulțime de preoți ai lui Zamolxe, auzind despre sosirea Ucenicului lui Iisus, despre lecuirea infirmilor din cetate și despre învățătura pe care o predica acesta, veniră să-l aresteze și să-l arunce în temniță. Pescarul Natapor și alți oameni simpli au pus la cale ocrotirea Apostolului Andrei; fiica aceluia pescar îl conduse pe Ucenicul Mântuitorului la o peșteră din afara cetății, unde Sfântul Andrei le cerea oamenilor să se spovedească de greșelile făcute, îi dezlega de păcate, apoi „se apropia cu ei de izvor și le cerea să se spele de satană de trei ori, și ei, tot de trei ori, îi răspundeau că s-au lepădat de ea. După ce îl părăseau pe omul cel vechi, al păcatului, le spăla chipul cu apă și le punea mâinile pe cap, chemând asupra lor Duhul Sfânt, zicându-le: „Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat”.

Aici e cazul să pomenim că în Ajun Apostolul Andrei îl tămăduise pe paralyticul Inocentus și „curând vestea despre creștinarea oamenilor, despre primirea credinței lui Iisus Hristos, despre minunile pe care le săvârșea Ucenicul Domnului se răspândi până în cele mai îndepărtate cătune. Și mulțimea oamenilor nu se mai termina din fața peșterii lui”.

Dar ziceam mai devreme că nu peste tot Apostolul Andrei era ascultat și înțeles. De exemplu, la Histria. Marele Preot local, „mâniat că lumea, în loc să meargă la templu și să asculte predicile preoților lui Zamolxe, asculta basmele unui vagabond despre un Dumnezeu străin, le porunci străjerilor să-l dea pe Apostol jos de pe scenă și să-l bată până își va pierde mințile, apoi să-l scoată din cetate și să-l arunce în prăpastia din marginea ei. Însă „ciungii și ologii, pe care Apostolul îi tămăduise, săriră în apărarea lui, strigând mâniati:

– Nu-i adevărat, acest om nu-i un proroc mincinos, ci-i unul adevărat. Căci Hristos, despre care ne-a vorbit, ne-a întors mâinile și picioarele!...

Hotărârea târgoveților de a-l apăra de torturile Marelui Preot îi umplu Apostolului inima de dragoste...”

O întreagă suită de cazuri asemănătoare, unul mai pitoresc decât altul, formează substanța romanului *Noaptea Sfântului Andrei*. Se remarcă îndeosebi activitatea lui pe fronturile războiului dintre daci și

romani. O particularitate a scrisului lui Ion Vicol în textul despre confruntarea armatelor romană și dacă rezidă în fructificarea împuternicirii Apostolului Andrei de a-și supune fiarele. Și iată-l pe Sfântul Apostol în tabăra Doamnelor Miloase și aflând că prințesa Sarmis „nu se prezentase la ordin”. Pe loc hotărî să facă tot ce putea ca „în orele ce mai rămăseseră până la începutul bătăliei să ajungă în cetatea de scaun, s-o pună (pe Sarmis. – I.C.) pe picioare și să se întoarcă cu ea în tabără”. Însuși Duhul Sfânt, „vrând ca prințesei să nu i se întâmple nimic rău până va ajunge Andrei la căpătâiul ei, prefăcându-se în porumbel, o luă înainte ca s-o aibă în paza Lui”.

Apostolul Andrei, la rândul său, „părăsi tabăra, se afundă în codru, urcă pe un buștean prăvălit și scoase un urlet năprasnic. Și deodată o numeroasă haită de lupi i se ploconi la picioare, iar el, mângâindu-i cu privirea, le zice:

– V-am chemat, căci am o mare nevoie de voi. Măine în zori, cele două oști vor porni una împotriva celeilalte, dar până atunci trebuie să ajung la Sarmizetusa, unde zace bolnavă prințesa Sarmis, și să mă întorc cu ea în tabără.

Fiarele, mândre că-și puteau sluji stăpânul, nu-și dădură rând să-l ajute. Iar Apostolul, încălecat pe cel mai mare și mai voinic dintre ei, o luă ca vântul la drum.

Stăpânul vulturilor, văzându-l pe lupul care-l ducea în spate pe Apostol ca pe o pană, îl întrebă încotro goneau atât de grăbiți. Acesta îi răspunse că se grăbesc s-o salveze de la moarte pe gingașa prințesă Sarmis. Și regele păsărilor, care o admirase nu o dată pe Crăiasa Lumii când trecuse prin aceste locuri, se prinse să le arate cel mai scurt drum până la cetatea ei”.

De altfel, și Sarmis, încă bolnavă, „când își aruncă privirile spre fereastră, văzu pe pervaz un porumbel alb, învăluit în raze aurii, care o privea cu dragoste. Și fecioara, înviorată de lumina emanată de penele lui, se ridică din pat și se apropie de geam. Iar după ce se așeză pe scaun, îi zice păsării care-i venise în vizită:

– Cine ești, surioară? Nu cumva ai venit din partea fratelui meu, care-i pe câmpul de luptă?

Pasărea, care o ascultă cu luare aminte, îi răspunse cu o dulceață negrăită în glas:

– Vin de la Tapae, dar nu din partea lui Decebal, ci din partea stăpânului meu...

– Și ce vești îmi trimite stăpânul tău? – se interesă tânăra plină de curiozitate.

Pasărea îi vorbi din nou:

– Că războiul nu poate începe fără tine. Stăpânul, care știe de suferința ta, a pornit la drum și-ți

vine în ajutor. Iar ca să nu ți se întâmple ceva rău până va ajunge aici, mi-a dat să-ți aduc acest crucifix, care să te apere de toate necazurile, îi zise și-i întinse o cruciuliță de aur, mică și strălucitoare, care o orbi. Iar prințesa, luând neprețuitul dar, îl duse la gură, sărutându-l cu evlavie. După o clipă de reculegere, Sarmis, care se simțea tot mai atrasă de acest sol al binelui, îl întrebă din nou:

– Surioară, cum îl cheamă pe Stăpân și de pe ce tărâmurii este?

– Vei afla în curând...

– Și când va ajunge Stăpânul tău la mine?

– În curând, poate chiar peste câteva clipe, o bucură ea, fâlfâind din aripi și topindu-se în albastrul cerului...”

Ion Vicol întrebuițează în narațiunea sa și amănunte pitorești unice prin rostul și puterea de evocare a psihologiei și inteligenței personajelor, de exemplu – obiceiul femeilor dace de a se culca, nopțile, cu ostași romani în scopul de a-i... omorî: „... Apariția femeilor dace printre ostașii romani nu mai putea fi stăvilită și cotropitorii nu mai aveau puteri să li se împotrivescă. Ele apăreau când într-o legiune, când în alta, mai ales noaptea, în rochii albe, cu cingătoare de aur la brâu, pline de farmec și de dulceață, încât ostașii, pierzându-și capul, uitau de pericolul care îi pândea și le chemau în așternuturile lor. Iar în zori, după ce adormeau în brațele lor, ele îi ucideau și se făceau nevăzute”.

În centrul atenției autorului se află mereu armatele dacă și romană, în frunte cu regele Decebal și împăratul Traian, și – ca o prezență permanentă – Sfântul Apostol Andrei, când printre daci, când printre romani, creștinându-i și propovăduind necesitatea împăcării dacilor și romanilor, a unirii lor sub stindardul frăției creștine și al imperativului formării primului din lume popor creștin. Dintre celelalte personaje se evidențiază generali și alți militari, ca Burus, Terențius, Tiberius ș. a., preoți Mezina ș. a., rude ale înalților prelați Sarmis, Drosida etc.

Ion Vicol a reușit să țese o pânză epică vastă, pe fundalul căreia personajele acționează liber, fiecare conform psihologiei și mentalității sale și interesului neamului din care descinde. Ceea ce nu înseamnă că în narațiunea sa nu se întâmplă și lucruri totalmente neprevăzute. De exemplu, după ce legiunile romane se îndepărtaseră de câmpul de luptă, Doamnele miloase împânzeau fosta arenă de luptă, culegând răniții, îngrijindu-i, scoțându-i în afara pericolului. Un caz absolut extraordinar, peste măsură de complicat, i s-a întâmplat prințesei Sarmis. Dacii pierduseră mulți ostași, inima tinerei era sfâșiată de durere. Într-un astfel de moment, ea „ajunse pe vârful cos-

tișei pe care romanii doborâți la pământ de copacii prăvăliți fuseseră părăsiți de generalul Tiberius”. O aștepta o muncă grea, încordată, cu care, de altfel, era obișnuită. „Deodată, se opri în fața unui rănit înalt și voinic. Iar când se aplecă să vadă cine-i, ochii i se lărgiră de groază. Era Burus – verișorul său! – care respira încă, și ea, fără să piardă timpul, încercă să-l ridice, ca să-l târâie la marginea pădurii”.

Ne putem lesne imagina încordarea sufletească a tinerei nimerită într-o astfel de situație. Burus săvârșise în dimineața acelei zile o greșeală enormă: în loc să momească oastea romană în Valea Îngustă, unde pe inamici îi așteptau copacii retezați gata să cadă peste ei și să-i strivească, el, Burus, își scoase oastea în câmp deschis, unde cu efectivul militar de care dispunea n-avea nicio șansă să-i învingă. Oricum, cât mai era viu, Burus merita neapărat să fie bandajat, scos din pădure, adăpostit, ceea ce, de altfel, Sarmis era gata să facă. Dar... „în aceeași clipă auzi în spatele ei gemetele înăbușite ale altui rănit, care îi cerea ajutor. Când prințesa își lăsă verișorul și se întoarse spre acel rănit, încremeni de mirare. La picioarele ei îl văzu, zbatându-se între viață și moarte, pe Terențius, comandantul legiunilor romane. Și domnița, fără să se poată stăpâni, duse mâna la brâu, își scoase jungherul, ridicând arma aducătoare de moarte. Gândul de a-l răzbuna pe Burus, pe toți dacii căzuți în luptă, o orbi. Deodată însă mâna i se desfăcu și jungherul îi căzu jos. Și, aplecându-se asupra romanului, îi șterse sudorile de pe frunte. Ea, care până atunci nu privise niciodată în ochii unui flăcău, care nu simțise niciodată fiorul dragostei, când văzu cât de frumos era romanul, rămase vrăjită în fața lui, fără să se mai poată mișca de lângă el”.

Urmează, firește, unele explicații autoricești scurte, sumare, obligatorii și binevenite: „Pe acest falnic general roman îl întâlnise prima dată la Roma, la un bal dat de Traian, la care fusese împreună cu prietena sa Drosida. Apoi îl mai întâlnise, stând față în față, în timpul semnării Tratatului de pace dintre daci și romani. Ultima dată se întâlni cu Terențius chiar în cortul lui, când fusese răpită de Laberius Maximus din cetatea Sângidava și de unde se întoarse acasă datorită Apostolului Andrei. Și acum, iată-l rănit, zbatându-se în spasmele morții la picioarele ei.

Când, în sfârșit, tulburarea ce o cuprinsese la vederea lui îi trecu, Sarmis, uitând de verișorul său, din a cărui cauză pierduseră bătălia, îl ridică pe Terențius în spate și, fără s-o vadă cineva, începu să-l târâie spre pădurea de alături, pentru a-l ascunde de mânia suratelor sale și a-i tămădui rănilile.

Părăsirea câmpului de luptă, abandonarea osta-

șilor răniți, tănuirea generalului roman o făcuseră să se cutremure. Doamnele Miloase, dacă ar fi aflat că dorea să salveze viața unui dușman, ar fi făcut-o una cu pământul, iar numele ei ar fi rămas pe vecie de rușine în istoria neamului.

Sarmis, cu cât se apropia mai mult de pădure, cu rănitul în spate, cu atât puterile o părăseau mai mult. Deodată, simți că o apucă amețelile, că începe să-i vâjâie capul. Iar când văzu că nu poate merge mai departe, îl lăsă pe Terențius și se așeză pe un bolovan să-și tragă sufletul. Dar, când vru să-l ridice din nou, ca să plece cu el mai departe, simți că nu mai are puteri și căută cu privirea de jur-împrejur, sperând să vadă pe cineva, pe care să-l cheme în ajutor. Însă, cât cuprindeai cu ochii, nu văzu decât femeile dace, care alergau de la un rănit la altul, cu părul despletit, umplând întreaga vale cu bocetele lor”.

E adevărat că atari coliziuni profund psihologice sunt rare în romanul *Noaptea Sfântului Andrei*. Totuși, romanul e de un tragism autentic, care ne ține încordați pe tot parcursul textului. E tragismul vieții dacilor și romanilor, două seminiții demne și iubitoare de libertate, gata oricând să-și apere cu prețul vieții teritoriile, bogățiile, independența. În acest context istoric alegerea de către Mântuitorul nostru Iisus Hristos anume a dacilor și romanilor drept popoare a căror unire și bună înțelegere avea să constituie primul popor creștin și suferințele groaznice pe care le-a îndurat alesul Său, Sfântul Apostol Andrei, pe parcursul întregii lui activități întru ușurarea chinurilor și împuținarea jertfelor ambelor popoare beligerante până la creștinarea acestora și formarea poporului nostru creștin pe baza dacilor și romanilor de demult, sunt lucruri care nu pot să nu ne umple inimile de o profundă recunoștință față de Providența însăși, față de Destin și – cum altfel? – față de Sfântul Apostol Andrei. Or, această recunoștință demult se cerea materializată într-o operă literară peotriva semnificației și importanței formării primului popor creștin din lume, care s-a dovedit să fim chiar noi, mai exact – strămoșii noștri daco-romanii. Acum avem romanul demult așteptat – *Noaptea Sfântului Andrei* de Ion Vicol –, pe care am cutezat să-l prezentăm aici spre cunoștința tuturor celor interesați și doritori de a-l discuta. E un roman cu nenumărate ramificații, tinzând spre o epopee; el ne duce cu gândul, cu intuiția, cu toată ființa în epoca războaielor dintre romanii lui Traian și dacii conduși de regele Decebal la sfârșitul secolului I și începutul secolului II și, concomitent, în timpul creștinării dacilor și romanilor de către Sfântul Apostol Andrei, întâiul chemat al Mântuitorului Iisus Hristos, și discipolii săi.

Atât vechimea faptelor și evenimentelor supuse investigației, cât și străduința scriitorului de a realiza o narațiune vie, concretă, impresionantă l-au determinat să se sprijine din plin pe tradiția orală despre viața Sfântului Andrei, dictată, conform spuselor Preasfințitului arhiepiscop Casian de la Galați, de însuși Sfântul Duh călugărului Epifanie, pe legende și alte surse orale a căror origine s-a pierdut demult, pe obiceiuri, superstiții și credințe, unele actuale până în prezent, ca ungerea mânelor și țățânilor ușilor, ferestrelor și porților cu usturoi, de ziua Sfântului Andrei, în ultima noapte de noiembrie, ca remediu împotriva duhurilor rele. Se adaugă, bineînțeles, imaginația bogată a autorului, puterea acestuia de a-și fi închipuit o largă rețea de fapte, întâmplări și evenimente care constituie, în totalitatea lor, pânza epică a întregii narațiuni. Pe acest fundal impresionant, bătrânul Apostol Andrei și ucenicii săi botează daci și romani, propovăduind Evanghelia lui Iisus Hristos, religia iubirii, buneii înțelegeri între oameni. Emblematică e scena în care Sfântul Apostol Andrei blagoslovește dragostea curată dintre Sarmis, sora regelui dac Decebal, și generalul roman Terențius, mâna dreaptă a împăratului Traian, cărora le spune sincer: „Nu sunt iscoada nici a dacilor, nici a romanilor. Eu sunt ucenicul Domnului Iisus Hristos. Și

am fost trimis în aceste ținuturi să propovăduiesc Evanghelia iubirii. De aceea bat drumurile când la unii, când la alții și le spun Cuvântul Domnului: „Iubiți-vă vrăjmașii, faceți-le bine celor ce vă urăsc!” Căci Domnul a poruncit ca niciunul dintre cele două popoare încăierate în luptă să nu învingă, ci amândouă să se contopească și din ele să se nască un popor nou, cel dintâi popor creștin din lume, care să trăiască după Evanghelia lui Iisus”.

Sfântul Apostol Andrei apare în romanul lui Ion Vicol în ipostaza unui personaj mitic, îmblânzitor al fiarelor, pe care le pune în serviciul mântuirii oamenilor, în serviciul cauzei de creștinare a strămoșilor neamului românesc. În totalitatea acțiunilor sale, acest personaj are dimensiuni și forțe de ordinul miraculosului, el reușind să obțină întâlniri cu înseși căpeteniile de vârf ale romanilor și dacilor Traian și, respectiv, Decebal, îndură cu stoicism chinurile groaznice, ucide un balaur fioros, salvează oșteni și oameni pașnici, scapă viu din temniță și iese de la fundul unei prăpastii în care fusese aruncat, toate acestea prezentate concret și convingător. Îmbinare organică de real și fantastic, Sfântul Andrei e o figură legendară impresionantă de părinte spiritual, de ctitor al neamului nostru, format în urma războiului dintre daci și romani, ca poruncă a lui Iisus Hristos.

Petru Jireghea. *Mănăstirea Hârjauca*, u/p, 750×700 mm, 1995. Din colecțiile MNAM